

О.М. Байрак, Р.М. Федько

ВИКОРИСТАННЯ ДЕРЕВНИХ ЛІКАРСЬКИХ РОСЛИН В ОПТИМІЗАЦІЇ НАСАДЖЕНЬ САНАТОРІЮ "ІВУШКА" (КРЕМЕНЧУЦЬКИЙ Р-Н, ПОЛТАВСЬКА ОБЛ.)

Науковий центр екомоніторингу та біорізноманіття мегаполісу НАН України

Ключові слова: лікарські дерева і кущі, санаторій "Івушка", Полтавська область

Охарактеризовано видовий склад насаджень деревних лікарських рослин, які створені на території санаторію "Івушка" протягом 2007-2008 р. у вигляді ландшафтних груп та особливості їх розміщення.

На території Полтавщини центрами інтродукції цінних деревних порід, у т.ч. лікарських рослин, є Устимівський дендропарк загальнодержавного значення та парки, які визнані як пам'ятки садово-паркового мистецтва (Криворудський, Полтавський міський, Огуївський та ін.) [1]. Їх генофонд нині є важливою репродуктивною базою для зеленого будівництва у регіоні.

Возелененні території санаторіїв як лікувальних закладів важлива роль належить деревним насадженням, які виконують поліфункціональне призначення: санітарно-гігієнічне, рекреаційне, емоційно-пізнавальне.

Територія санаторію "Івушка" займає мальовничу місцевість правого берега р. Псел на півдні Полтавської області (Кременчуцький р-н, с. Омельник). Навколо корпусів санаторію гармонійно поєднуються фрагменти природних лісів, головними деревними породами яких є цінні лікарські рослини (*Populus alba* L., *P. nigra* L., *Euonymus verrucosa* Scop. та ін.) та штучні насадження у вигляді алей. Останні сформовані впродовж 80-90-х років із аборигенних (*Tilia cordata* L., *Acer platanoides* L.) та інтродукованих видів дерев (*Picea abies* (L.)H.Karst., *Aesculus hippocastanum* L., *Sorbus aucuparia* L., *Betula pendula* Roth). Із кущів, що мають лікарські властивості, декоративного вигляду набули групи вздовж доріжок із *Spirea media* F. Schmidt та клумби із *Juniperus sabina* L.

У 2006 р. нами була розроблена концепція розбудови парку на території санаторію, в основу якої покладена ідея створення ландшафтних груп у вигляді садів: вічнозеленого (переважно із хвойних), сірінгарію (бузків), рокарію, витких рослин. Своєрідною візитівкою санаторію відповідно до його назви та призначення розпочато створення колекції верб (салікарію) та сад "Зелена аптека" (колекція лікарських рослин, насамперед, деревних).

Оптимізація насаджень на території санаторію була розпочата навесні 2006 р. З метою урізноманітнення та підвищення декоративності насаджень було завезено саджанці 5 сортів бузку звичайного (*Syringa vulgaris* L.), 3 особини гінко дволопатевого (*Ginkgo biloba* L.) – цінної лікарської рослини (із Національного ботанічного саду ім. М.М Гришка НАН України

(м. Київ) – далі НБС). Протягом 2007 р. на різних ділянках парку було висаджено понад 30 видів, форм, сортів хвойних і листопадних дерев і кущів, завезених із Національного дендрологічного парку "Софіївка" (м. Умань) та НБС (разом близько 400 особин).

Слід відмітити, що значний відсоток висаджених на території санаторію деревних рослин мають лікарські властивості, завдяки яким використовуються в офіційній чи народній медицині [2]. Із хвойних – це *Picea abies* (L.)H.Karst. (понад 50 особин у вигляді алей або біогруп), *Pinus sylvestris* L. (понад 20 особин у вигляді окремої ділянки), *Abies alba* Mill. (до 10 як біогрупи або солітери), *Taxus baccata* L.(3), *Juniperus communis* L.(3), *J. sabina* L. (понад 100 особин). Як солітери у центральній частині висаджені *Morus alba* L. 'Pendula', *Sophora japonica* L., *Phellodendron amurense* Rupr., у вигляді куртин – *Pyracantha coccinea* (L.) M. Roem. Вздовж саду бузку зростає 11 особин *Peonia suffruticosa* Andrews.

Колекція верб нараховує 11 видів, які висаджені у вигляді біогруп на ділянці при вході у санаторій. Із них лікарські властивості мають види природної флори, які зростають у Лісостепу (*Salix caprea* L. 'Pendula', *S. rosmarinifolia* L.) або в інших регіонах України (*S. purpurea* L., *S. eleagnos* Scop.).

Навесні 2008 р. був закладений сад "Зелена аптека" на ділянці, яка прилягає до салікарію. Посадковий матеріал завезено із НБС, Устимівського дендропарку та Криворудського парку-пам'ятки садово-паркового мистецтва (Полтавська обл.). В ході підбору асортименту для насаджень саду "Зелена аптека" враховувались еколого-біологічні властивості деревних порід, а також їх декоративність, особливості росту, цвітіння, плодоносіння. До його складу увійшли насадження 5 сортів *Cornus mas* L. (2007 р. із НБС), навколо яких створені ландшафтні групи кущів. Серед них переважають представники родини *Rosaceae*. Із аборигенних видів у колекцію лікарських рослин висаджено типові види для лісів та узлісь (*Padus avium* Mill., *Corylus avellana* L., *Swida sanguinea* (L.) Opiz, *Viburnum opulus* L., *Berberis vulgaris* L., *Sambucus nigra* L., *S. racemosa* L., *Crataegus curvisepala* Lindm., *C. monogyna* Jacq.) та рідкісні для степів Полтавщини (*Amygdalus nana* L., *Spirea hypericifolia* L.).

Інтродуценти представлені на ділянці здебільшого у вигляді солітерів (*Tamarix ramosissima* Ledeb., *Cotinus coggygria* Scop., *Aralia elata* (Miq.) Seem., *Lonicera tatarica* L., *Aronia melanocarpa* (Michx.) Elliot).

Декілька куртин утворено із *Chaenomeles japonica* (Trunb.) Lindl., *Sorbaria sorbifolia* (L.) A. Braun., *Viburnum lantana* L.

Із дерев на ділянці висаджено *Robinia pseudoacacia* L. (3 особини) та *Gleditsia triacanthos* L. (понад 20 дерев) у вигляді смуги понад огорожею.

У перспективі планується поповнення колекції саду "Зелена аптека" новими декоративними формами

лікарських дерев, кущів, напівкущиків, а також трав'янистих рослин (зокрема представниками родів *Echinacea*, *Salvia*, *Mentha* та ін.).

ЛІТЕРАТУРА

1. Байрак О.М., Самородов В.М., Панасенко Т.В. Парки Полтавщини: історія створення, сучасний стан дендрофлори, шляхи збереження і розвитку. - Полтава, Верстка, 2007. - 276 с.
2. Мінарченко В.М. Лікарські судинні рослини України (медичне та ресурсне значення). - Київ, Фітосоціоцентр, 2005. - 324 с.

Надійшла 19.03.2008р.

Е.Н. Байрак, Р.Н. Федько

Использование древесных лекарственных растений в оптимизации насаждений санатория "Ивушка" (Кременчужский р-н, Полтавская обл.)

Охарактеризован видовой состав насаждений древесных лекарственных растений, которые созданы на территории санатория "Ивушка" в 2007-2008 гг. и особенности размещения ландшафтных групп.

Ключевые слова: лекарственные деревья и кустарники, санаторий "Ивушка", Полтавская область

О.М. Байрак, Р.М. Федко

Wood medical plants to optimize the plantation of Ivushka health center (Kremenchuk area, Poltava region)

The species composition of wood medical plants plantations created at the territory of Ivushka health center during 2007-2008 in the form of landscape groups and the peculiarities of their location are characterized.

Key words: medicinal trees and shrubs, Ivushka health center, Poltava region

Відомості про авторів:

Байрак Олена Миколаївна, д.біол.н., професор, заступник директора з наукової роботи Наукового центру екомоніторингу та біорізноманіття мегаполісу НАН України;

Федько Роман Миколайович, молодший науковий співробітник дослідної станції лікарських рослин Інституту агро-екології Української академії аграрних наук.

Адреса для листування:

Байрак Олена Миколаївна, 03143, м. Київ, вул. акад. Лебедєва, 37. Тел.: (044) 459-35-08; E-mail: elena-bayrak@mail.ru